

हिंगाळ्यातील केळी बागेचे व्यवस्थापन

श्री. के.बी. पाटील
जागतिक केळी तज्ञ,
जैन इरिगेशन सिस्टीम्स लि.

केळी बागायतदारासाठी चालू वर्ष अतिशय चांगले राहिले. उन्हाळ्यापासून आजतागायत केळीचे दर साधारण ९ ते १६ मध्ये या दरम्यान राहिले, केळीची निर्यात मोठ्या प्रमाणात झाली. उत्पादन व गुणवत्ताही चांगली मिळाली. परंतु मागील वर्षातील दुष्काळी परिस्थिती व यावर्षी पावसाला उशिर झाल्याने ज्यांच्या जवळ पाण्याची शाश्वती होती त्यांनीच केळीची लागवड केली त्यामुळे मागील वर्षाच्या तुलनेत लागवडी चांगल्या झाल्या परंतु एप्रिल ते जुलै दरम्यान जास्त झाल्या. येणारा हंगाम व पुढील वर्ष चांगले राहणार असा अंदाज आहे. त्यासाठी बागांचे सध्याचे व्यवस्थापन अचुक करणे गरजेचे आहे. सध्या केळीचे भाव खाली आलेले असले तरीही महिन्याभरात ते पुन्हा वाढायला सुरुवात होईल असा अंदाज आहे. थंडी जोराने सुरु झाल्याने व बर्फ पडण्यास प्रारंभ झाल्यामुळे उत्तरेकडील राज्यांमधून केळीची मागणी कमी झाल्याने हे भाव खाली आले आहेत.

मृग बागांचे व्यवस्थापन

एप्रिल, मे, जून मध्ये लागवड झालेल्या बागांची वाढ आता जोमदार आहे. काही बागांनी निसवन (वेण) जोमाने सुरु झाली आहे. केळी बागायतदार गेल्या चार-पाच वर्षांपासून अतिशय उत्तमरित्या बागांचे व्यवस्थापन करीत असल्यामुळे पाच महिन्यातच बागांचा निसवा सुरु झाला आहे. बागा अतिशय सशक्त व जोमदार आहेत. हिवाळ्याची चाहूल लागली आहे. जळगांव, पुणे, अहमदनगर अशा अनेक जिल्ह्यांमध्ये तापमान खाली आले. दिल्लीमध्ये थंडीची लाट आहे, त्यामुळे या बागांचे व्यवस्थापन योग्य केल्यास बागा थंड तापमानाला बळी पडणार नाहीत. जसे तापमान १६ अंशापेक्षा कमी होते तशी अन्न घटकांची उपलब्धता कमी होते. झाडांची पाण्याची गरज कमी असते. पर्यायाने पिकाची वाढ मंदावते आणि त्यात काही चूक झाली तर बागेवर विपरीत परिणाम होतो.

बुद्गाणपूर जवळील शहापूर येथे दरवर्षी हिवाळ्यात केळीची बाग अशी होते. त्यामुळे काळजी घेणे आवश्यक होऊन बसते.

- एप्रिल-मे-जून लागवडीच्या बागा पूर्ण वाढीच्या व निसवण्याच्या अवस्थेत आहेत.
- वाढीच्या अवस्थेच्या बागेला नियमित अन्नघटकांचा पुरवठा करणे गरजेचे आहे.
- एक हजार झाडांना दर दोन दिवसा आड युरिया ६ किलो, पांढरे पोटॅश किंवा सल्फेट पोटॅश ६ किलो फॉस्फरीक अॅसिड ५०० ग्रॅम किंवा १२:६१:० एक किलो + मॅग्नेशियम सल्फेट ५०० ग्रॅम या प्रमाणे फर्टिगेशन करावे.
- निसवा सुरु झाल्यानंतर निर्यातीसाठी बाग तयार करायची असल्यास केळफूल उभ्या अवस्थेत असताना व पन्नास टक्के बाहेर आलेले असतांना बड इन्जेक्शन करण्यासाठी इमीडाक्लोरीड अर्धा मिली प्रति लीटर पाण्यात घालून ८० मिली द्रावण प्रत्येक केळफुलामध्ये इन्जेक्ट करावे.
- केळीचा घड पूर्ण बाहेर आल्यानंतर आणि केळीच्या फण्या मोकळ्या झाल्यानंतर केळीवरील फ्लोरेट तांबड्या रंगाचे झाल्यानंतर काढावे. घडावर क्लोरोपायरीफॉस २ मिली एक लिटर पाण्यात घेवून फवारणी करावी.
- घडावर फक्त ८-९ फण्या ठेवाव्या. दहावी फणी पूर्ण काढावी. अकराव्या फणीत एक केळी ठेवावी व केळ फुल कापावे.
- अकराव्या फणीत एक केळी ठेवल्याने घडाच्या दांड्याला सड लागत नाही व खालपर्यंतच्या सर्व फण्यांची फुगवण चांगली होते.
- केळफूल तोडल्यानंतर घडावर ३० मायक्रॉनची ६ ते १०% छिद्रे असलेली आकाशी रंगाची व शुद्ध एलएलडीपीईची अल्ट्राव्हायलेट ट्रिट्रेड स्करटींग बॅग घालावी.
- अनेक केळी बागायतदार हिवाळ्यामध्ये केळी बागेला एक दोन आठवडा ठिबक सिंचन संच बंद ठेवतात. खते सुद्धा देत नाही. पर्यायाने बाग पिवळी होते. नंतर अवकाळी पाने करपतात त्याला चिलिंग इन्जुरी किंवा चरका असे म्हणतात. शेतकरी मात्र करपा रोग समजतात. पिवळ्या पांढऱ्या मातीच्या, चुनखडीच्या जमीनीत चरक्याचे प्रमाणे जास्त असते. त्यामुळे त्या बागांची जास्त काळजी घ्यावी लागते.
- तापमान ७ किंवा ८ अंशाला खाली आले तर बागेमध्ये १ कि. ग्रॅ. सल्फर प्रति हजारी ठिबक द्वारे सोडावे. असे महिन्यातून तीन वेळा सोडावे.
- बागेचा निसवा सुरु झाल्यानंतर युरिया २.५ किलो + पांढरे पोटॅश किंवा सल्फेट ऑफ पोटॅश ६ किग्रॅ/ फॉस्फरीक अॅसिड २५० ग्रॅम प्रतिहजारी दर चौथ्या दिवशी सोडावे.

- लागवडी पासून चौथ्या महिन्यापासून कॅल्शियम नायट्रेट २.५ किलो हजारी दर आठवड्याला एक हजार झाडांना सोडावे. उपलब्ध कॅल्शियम जमिनीत व पाण्यात जास्त असल्यास सोडण्याची गरज नाही.
- दर आठवड्याला २.५ किलो किंवा दर चौथ्या दिवशी एक किलो मॅग्नेशियम सल्फेट एक हजार केळी रोपांना सोडावे जेणे करून थंडीचा परिणाम कमी होईल.
- बागोला पाणी रात्रीच्या वेळेस द्यावे व दररोज प्रति झाड २० ते २२ लीटर पाणी दिले जाईल या पद्धतीने ठिबक सिंचन संच चालवावा.
- झाडाजवळील पिले नियमित कापावी.
- बागेत थंड वारे शिरू नये म्हणून शिवरी, गजराज गवत लावून वाराविरोधक तयार करावे.
- बागेमध्ये ठिकठिकाणी गव्हाचा किंवा भाताचा भुसा किंवा सांमील मधील लाकडांचा भुसा रात्रीच्या वेळेस जाळावा त्यामुळे १ ते २ अंश तापमान वाढते.
- डिसेंबर-जानेवारी मध्ये कापणी होणाऱ्या बागांना त्वरीत स्कर्टींग बॅग घालावी जेणे करून कचऱ्या केळीवर चिलिंग इन्जुरी होणार नाही. केळींना चिलिंग इन्जुरी झाल्यास केळ्याला चांगला पिवळा रंग येत नाही व केळी निर्यातीस चालत नाही.
- जानेवारी पासून निर्यातीची मागणी वाढेल. तसेच देशांतर्गत मागणी सुद्धा वाढेल. त्यामुळे केळीची गुणवत्ता व चांगले उत्पादन मिळण्यासाठी अचूक व्यवस्थापन गरजेचे आहे.

ऑक्टोबर-नोव्हेंबर डिसेंबर लागवडीच्या बागांचे व्यवस्थापन

- बहुतांश बागांची लागवड झाली असेल त्याला कांदेबाग असे म्हणतात. राहिलेल्या बागांची लागवड गादी वाफ्यावर व मल्लिचंग करून करावी. त्यामुळे थंडीचा परिणाम कमी होतो.
- लहान व नवीन लागवडीच्या बागांची वाढ थंडीमध्ये मंदावते त्यासाठी नियमित ठिबक संच रात्रीला चालवावा प्रति झाड फक्त ८ ते १० लिटर पाणी द्यावे.
- मुळाच्या कक्षेत चिखल होईल असे पाणी देवू नये. जमीन कायम वाफसा स्थितीत राहिल असे पाणी घ्यावे.
- या लागवडीच्या बागांना नियमित फर्टिगेशन ची गरज आहे. युरिया ४.५ किलो, फॉस्फेरिक अॅसिड १ किलो किंवा १२:६:१:० दोन किलो आणि पांढरे पोटॅश सहा किलो किंवा ०:०:५० सहा किलो, मॅग्नेशियम ५०० ग्रॅम प्रतिहजारी दर

चौथ्या दिवशी सोडावे.

- थंड तापमानामुळे अन्न घटकाचा अपट्टेक कमी असतो. त्यासाठी, सुक्ष्म अन्नद्रव्य ३० ग्रॅम, प्लॅन्टो ३० मीली, १३:०:४५ - ५० ग्रॅम १५ लीटर पाण्यात मिसळून लहान बागांवर दर आठवड्याला फवारावे.
- शेजारील शेतात मिरची, टोमॅटो, टरबुज, कांदा, मका, कापूस पिकाची लागवड असल्यास सीएमव्ही रोगयेण्याची शक्यता असते. त्यासाठी बागेवर दर आठवड्याला अंतरप्रवाही कीटक नाशकांची फवारणी करून रस शोषणाऱ्या किडींचे नियंत्रण करावे जेणेकरून व्हायरसचा प्रादुर्भाव होणार नाही.
- शंभर टक्के व्हायरस इन्डेक्सिंग केलेल्या रोपांची लागवड करावी.
- बागेमध्ये तण होऊ देवू नये जेणे करून व्हायरस वर नियंत्रण राहील.
- बागेभोवती शेंडनेट लावावी ज्यामुळे थंड वाऱ्यापासून संरक्षण होईल.
- यावर्षी सर्वत्र उशिरा पाऊस झाला आहे. त्यामुळे थंडीचे प्रमाण जास्त राहणार आहे. आतापासून बागांचे व्यवस्थापन शास्त्रोक्त पद्धतीने व योग्य वेळेस केल्यास निश्चितच बागा चांगल्या ठेवण्यास मदत होईल. केळीचे मार्केट चांगले राहणार आहे. त्यासाठी गुणवत्ता व उत्पादन चांगले मिळाले तर निश्चितच केळीचे पिक आर्थिक दृष्ट्या परवडेल.

